

*А. Ф. Шегеда.,
проректор
з навчально-методичної роботи
КЗ «Житомирський ОІППО»
ЖОР
Ю.В. Доготар,
методист центру
упровадження освітніх інновацій
КЗ «Житомирський ОІППО»
ЖОР*

Діяльність методичної служби в умовах децентралізації освіти

В Україні відбувається одна з наймасштабніших і значущих реформ – децентралізація. Досвід розвинених країн свідчить про те, що саме на місцевому рівні краще, ефективніше та доцільніше задовольняються основні потреби та прагнення людей.

З децентралізацією та утворенням об'єднаних територіальних громад відбувається і децентралізація освіти.

Світовий досвід формування освітньої політики надав можливість Україні зробити свій вибір напрямку руху розв'язку цього питання.

Так, у США в 50 штатах функціонує близько 15,5 тис. шкільних округів. В Японії, Франції освітнє поле поділене на округи. Місцеве самоврядування все більше своїх повноважень передає на рівень школи в Фінляндії, Данії, Швеції. Спостерігається зростання рівня автономії шкіл в Німеччині, Литві, Люксембурзі та Румунії. Відповідальність за ЗСО у Польщі передано місцевим громадам – гмінам, опікування школами, які перевищують рівень гімназій, – повітам, а координацію діяльності вищих навчальних закладів – воєводствам. Слід зауважити, що в громаді знаходиться не менше 15 тис. жителів. Простежується світова тенденція збільшення приватних шкіл:

УКРАЇНА – 1 %	ФРАНЦІЯ – 18 %
США – 13 %	ПІВДЕННА КОРЕЯ – 50 %
НІМЕЧЧИНА – 14 %	НІДЕРЛАНДИ – 70 %
ШВЕЦІЯ – 15 %	НОВА ЗЕЛАНДІЯ – 95 %

Відповідно до Концепції Уряду України [4], результатом реформ щодо централізації повинна бути проста і логічна система місцевого самоврядування, яка здатна забезпечити комфортне життя жителів сіл, селищ і міст,

будуть створюватися об'єднані територіальні громади, наділені значними управлінськими і фінансовими повноваженнями.

3 листопада 2015 року став напрацьовуватись практичний досвід забезпечення ефективного управління освітою в ОТГ. Концепція «Нова українська школа» [3] надала чіткі стратегічні орієнтири сучасної школи, реалізація яких має перетворити українську школу на важіль соціальної рівності та згуртованості, економічного розвитку та конкурентоспроможності.

Важливим доповненням до напрямків Концепції є Проект Закону України «Про освіту» (№ 3491 від 04.04.2016) [8], в якому надано визначення мети загальної середньої освіти як «різнобічний розвиток, виховання і соціалізація особистості, яка усвідомлює себе громадянином України, здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, трудової діяльності та громадської активності».

Сьогодні зміни в освіті України, а відтак і в методичній роботі, продиктовані багатьма нормативними документами, а саме: Указом Президента України від 12 січня 2015 р. № 5/2015 «Про стратегію сталого розвитку «Україна–2020», Указом Президента України від 25 червня 2013 р. № 344 «Про Національну стратегію розвитку освіти», наказом МОН України від 16.06.2015 р. № 641 «Про затвердження Концепції національного патріотичного виховання дітей і молоді», заходів щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді та методичних рекомендацій щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах.

Не вирішена нині проблема нормативної бази щодо функціонування методичної служби. Потребує змін Положення про районний (міський) методичний кабінет (центр) (наказ МОН України від 25 грудня 2008 р. №1239/15930 «Про затвердження Положення про районний (міський) методичний кабінет (центр)». Ще не прийнятий Закон України «Про освіту», не затверджене Положення про регіональні навчальні заклади післядипломної освіти, у проекті якого передбачається функція координації роботи методичної служби. У стадії розробки Положення про методичні служби, в якому розглядаються можливості створення інформаційно-методичних консалтингових центрів або методичних сервісних центрів в умовах децентралізації.

Сьогодні об'єднаній територіальній громаді надано право формувати своє управління освіти та вирішувати питання методичного забезпечення навчального процесу.

Спроможна громада може створити методичний центр (кабінет). Такі методичні кабінети створені в Баранівській, Брусилівській, Народицькій та Олевській громадах.

Можна утворювати методичні служби при відділах освіти громади в залежності від кількості навчальних закладів. На засаді співпраці громада може доручити (укласти угоду чи договір) методичне забезпечення своїх закладів методичній службі іншої громади [2]. В майбутньому методичний центр (кабінет) може існувати на рівні району (повіту) та обслуговувати декілька громад. Під час формування методичної служби необхідно враховувати управлінський та навчально-методичний рівень шкільних адміністрацій та вчителів, мережу навчальних закладів. Рекомендується вивчення реального навантаження кожної ставки методиста залежно від реальної потреби послуг серед педагогічного колективу мережі загальноосвітніх навчальних закладів. При цьому необхідно виходити з того, що головна роль методистів – підтримка вчителів у забезпеченні якісного навчально-виховного процесу [6].

Створення якісного освітнього середовища, діяльність системи освіти – методично складний процес, де забезпечується освітніми послугами велика кількість населення. Цей процес повинен відповідати державній політиці та стандартам в галузі освіти. Для забезпечення виконання освітніх завдань необхідне дотримання вертикалі: МОН України – обласне управління (департамент) освіти і науки – районні (ОТГ) управління освіти – навчальні заклади. Причому РДА і ОТГ знаходяться на паралельному рівні.

Партнерські стосунки між методичними службами і педагогічними працівниками з наданням науково-методичної допомоги визначені у листі МОН України від 27.10.2016 р. №1/9-570 «Про діяльність районних (міських) методичних кабінетів (центрів), методичних служб ОТГ» [5]. Рекомендується розмежувати функції працівників методичних служб та органів управління освітою різних рівнів. Методичній службі (методкабінету) варто мати статус юридичної особи.

Дослідники і практики Донецького ОІППО пропонують розглянути чотири можливі варіанти моделей розвитку методичної служби.

Модель № 1. Методичний центр об'єднаної територіальної громади (МЦОТГ)

Методичний центр об'єднаної територіальної громади є юридичною самостійною установою. Його засновником є громада.

Бюджет установи формується за рахунок державних субвенцій та додаткового фінансування з боку громади.

До штату МЦОТГ повинно входити не менше 10-ти методистів: методисти-предметники (із розрахунку не більше 2-а предмети на одного працівника), методисти з дошкільної освіти, з кадрів, з інноваційної та дослідно-експериментальної діяльності; оператор та ІТ-спеціаліст, бухгалтер, госппрацівник.

До роботи МЦОТГ залучаються методисти опорних навчальних закладів.

МЦОТГ може мати різні структурні підрозділи, зокрема інформаційно-бібліотечний центр, ІТ-центр. МЦОТГ повинен мати сучасне обладнання для різних видів роботи (тренінгова зала, конференц-зала), бути оснащеним високоякісним інтернетом для здійснення дистанційної роботи, функціонування сайту.

Модель № 2. Методичний центр на рівні повіту (району)

В умовах формування повітів – об'єднання територіально наближених одна до одної громад – та відсутності методичних кабінетів (центрів) у самих громадах, можливе створення методичного центру повіту (МЦП), засновниками якого є органи управління повіту.

Методичний центр повіту є юридично самостійною установою.

Бюджет установи формується за рахунок державних субвенцій та додаткового фінансування з боку району.

До штату МЦП повинно входити не менше 20-ти методистів: методисти-предметники (із розрахунку не більше ніж 1 предмет на 1-го працівника), методисти з дошкільної освіти, з кадрів, з інноваційної та дослідно-експериментальної діяльності; оператор та ІТ-спеціаліст, бухгалтер, госппрацівники.

До роботи в МЦП залучаються методисти опорних навчальних закладів. З громадами працюють куратори з числа методистів МЦП.

МЦП повинні мати сучасне обладнання для різних видів роботи (тренінгова зала, конференц-зала), бути оснащеним високоякісним інтернетом для здійснення дистанційної роботи, функціонування сайту тощо.

До структури МЦП можуть входити різні структурні підрозділи, зокрема інформаційно-бібліотечний центр, ІТ-центр, мережеві консалтингові центри та центри розвитку методичного активу.

Модель № 3. Єдиний «міжгромадний» МЦ (ММЦ) для декількох малих громад

Єдиний «міжгромадний» МЦ (ММЦ) є юридичною самостійною установою. Створюється для декількох малих громад на основі співпраці, які укладають відповідний договір.

Засновником ММЦ можуть бути органи управління громад.

Бюджет установи формується за рахунок державної субвенції та додаткового фінансування з боку громад, які будуть користуватися його послугами.

До штату ММЦ повинні входити не менше 10-ти методистів: методисти-предметники (із розрахунку не більше 2-а предмети на одного працівника), методисти з дошкільної освіти, з кадрів, з інноваційної та дослідно-експериментальної діяльності; оператор та ІТ-спеціаліст, бухгалтер, госппрацівник.

ММЦ може мати МК-філії в громадах-засновниках для роботи на місцях безпосередньо з закладами освіти, штат філії – від двох методистів з основних предметів.

До роботи в ММЦ залучаються методисти з опорних навчальних закладів громад.

ММЦ можуть мати різні структурні підрозділи, зокрема інформаційно-бібліотечний центр, ІТ-центр. ММЦ повинен мати сучасне обладнання для різних видів роботи (тренінгова зала, конференц-зала), бути оснащеним високоякісним інтернетом для здійснення дистанційної роботи, функціонування сайту тощо.

Модель № 4. Самостійний методичний центр об'єднаної територіальної громади обслуговує навчальні заклади малої громади на засадах співпраці

Юридично самостійний методичний центр об'єднаної територіальної громади (модель №1) бере на себе зобов'язання надавати сервісні методичні послуги закладам освіти малій об'єднаній територіальній громаді. Для цього укладається договір про методичне обслуговування ОТГ.

Мала громада обирає куратора з числа методистів МЦОТГ, учителі-методисти опорного навчального закладу малої громади залучаються до організації методичної роботи в громаді.

Під час розробки нової моделі методичної служби громади необхідно виходити з нового бачення функцій методичної служби.

Головним замовником освітніх послуг і контролером їхньої якості тепер є суспільство, а не держава. «Подальший розвиток методичної служби вбачають сьогодні в її сервісації, тобто наданні висококваліфікованих послуг, які задовольняють потреби замовника» [2]. У сучасному трактуванні науково-методичний супровід і методична робота – це, перш за все, сервісна служба, яка супроводжує розвиток освіти в умовах неперервності, координує науково-

методичну та експериментальну роботу, розробляє нові підходи до змісту освіти й до використання педагогічних технологій, виявляє пріоритети, освоює інноваційні технології аналізу, прогнозування, координації, проектування освітніх послуг. В умовах децентралізації суттєво змінюються функції методичної служби – від директивних до орієнтуючих. Необхідно впроваджувати сучасні розробки змісту, форм і методів проведення роботи методичними службами ОТГ. Поступово трансформуються функції працівників методичної служби.

Отже, завданнями методичних служб в об'єднаних територіальних громадах є:

- забезпечення належного рівня науково-методичної, консультативної допомоги вчителям з методичних питань;
- розробка програм підготовки вчителів загальноосвітніх навчальних закладів до реалізації компетентнісного підходу (зокрема програм самоосвітньої діяльності);
- створення авторських педагогічних майстерень кращих вчителів;
- впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в систему науково-методичної роботи;
- максимальне залучення педагогічних працівників до участі в майстер-класах, тренінгах, дослідницьких проектах;
- включення в річні плани роботи методичних служб заходів щодо покрокової заміни інформаційного підходу у викладанні предметів на компетентнісний та діяльнісний підходи;
- спрямування діяльності методичних служб ОТГ на вирішення комплексних заходів з реалізації нових державних освітніх стандартів, оновлених програм, зокрема в умовах функціонування освітніх округів.

Максимальне делегування адміністративних і навчально-методичних повноважень на рівень навчального процесу в поєднанні з належним управлінням усередині закладу та забезпеченням якості освіти – важливий елемент створення ефективної системи менеджменту закладів освіти ОТГ.

Формує структуру органів управління освітою, необхідно забезпечити діяльність методичної служби, яка сприятиме розвитку і реформуванню освіти.

В свою чергу ефективність роботи методичних служб ОТГ залежить від рівня їхньої обізнаності щодо сучасних нормативно-правових документів, нових напрямків і тенденції розвитку освіти, вимог, змін у навчальних планах і програмах тощо. Для реалізації цих завдань, з метою підвищення якості надання освітніх послуг, рекомендується налагодити тісний взаємозв'язок та співпрацю між методичними службами ОТГ та обласним

інститутом післядипломної педагогічної освіти. Саме він в змозі надати компетентну, висококваліфіковану інформаційно-методичну допомогу, рекомендації для освітян ОТГ.

Для забезпечення регулярної методичної підтримки з боку управління освіти і науки ОДА, рекомендується включати до Положення про орган управління освітою ОТГ відповідні пункти, які регламентують (за згодою) виїзну участь фахівців та методистів обласного рівня в його діяльності. Подібна підтримка буде актуальною на етапі становлення управління системи освіти в ОТГ і в наступних процесах її розвитку.

Література

1. Дніпропетровський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: goo.gl/bVjoJ5.

2. Закон України «Про співпрацю територіальних громад» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: goo.gl/OEEVgQ.

3. Концепція «Нова українська школа» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: goo.gl/cEmsVn.

4. Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, схвалена розпорядженням КМУ від 01 квітня 2014 р. №333-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: goo.gl/MMjDXc.

5. Лист МОН України від 27.10.2016 №1/9-570 «Про діяльність районних (міських) методичних кабінетів (центрів) методичних служб ОТГ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: goo.gl/EUkOmF.

6. Мархлєвський В., Сеїтосманов А., Фасоля О. Методичні рекомендації щодо створення систем управління освітою об'єднаних територіальних громад станом на 22 лютого 2016 р. [Електронний ресурс] – режим доступу: goo.gl/MnZBxO.

7. Менеджмент освіти: соціокультурний вимір. Організаторам освіти об'єднаної територіальної громади. – Слов'янськ: Витоки, 2017.– 174 с.

8. Проект Закону України «Про освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: goo.gl/IdT9Bs.